

Asia: VN/4677/2021

Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020 päivitys

Taustakysymykset

Vastaajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet oppaan päivittäminen jatkossa?

Ovatko nykyiset luovutusperusteet olleet hyödyllisiä?

melko paljon

Kenen tehtävänä pitäisi olla luovutusperusteiden päivittämisen koordinointi?

Sosiaali- ja terveysministeriö

Mitä muuta haluaisit sanoa apuvälineiden luovutusperusteiden päivittämisestä?

Päivitystyön koordinoinnin tulee olla sosiaali- ja terveysministeriön asettamalla työryhmällä. Tämän työryhmän on perusteltua asettaa alatyöryhmiä eri kokonaisuuksia varten. On varmistettava, että alatyöryhmissä on tarvittava osaaminen juuri kyseisiin kokonaisuuksiin.

Päivittämisessä on tehtävä tiivistä yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa. Vammaisjärjestöjen näkemyksiä on myös tosiasiasa kuunneltava ja niillä on oltava vaikutusta luovutusperusteisiin. On esimerkiksi huomattava, että eri tilanteissa eri apuvälineet ovat tarkoituksenmukaisia. Yksilöllisen tarpeen tulee olla lähtökohtana. Nykyisin niin ei läheskään aina ole.

Perusteiden tulee olla myös sellaisia, että ne soveltuvat käytäntöön ja käytännön työhön. Niiden on oltava selkeitä ja ymmärrettäviä.

1. Johdanto

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Alueelliset toimintakäytännöt eivät voi ohjata apuvälineiden luovuttamista toisin kuin näissä perusteissa on kuvattu. Alueelliset toimintakäytännöt voivat koskea ainoastaan toimijoiden keskinäisiä työnjakoja.

Yksilöllistä tarvetta ei ole otettu riittävästi huomioon käytännön tasolla. On varmistettava, että yksilöllisen tarpeen perusteella voidaan luovuttaa muukin kuin kilpailutettu sopimustuote.

Näkövammaisten liitto esittää kappaleeseen 3 lisättäväksi; Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden tavoitteena on ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä, ylläpitää tai parantaa asiakkaan heikentyntä toimintakykyä, joka aiheutuu lääketieteellisin perustein todetusta sairaudesta, vammasta tai kehitys viivästyästä.

2.1.1 Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluiden perusta

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Tekstissä on ongelmia lakien numeroinnissa. Nämä on aiheellista korjata.

Tekstistä on poistettu tärkeä eduskunnan oikeusasiamiehen kanteluratkaisuihin perustuva kappale. Se tulee (säädösten osalta tarpeen mukaan ajantasaistettuna) palauttaa johdantoon.

“Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä voidaan yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella luovuttaa myös sellaisen luokan apuväline, jota ei yleensä luovuteta. Luovuttamisen edellytyksenä on, että apuvälineasetuksen (1363/2011) 1 § ja 2 § perusteet täyttyvät ja apuväline on CE-merkitty lääkintälaitedirektiivin mukaisesti (93/42/ETY) ja/tai EU:n asetuksen 2017/745 lääkinnällisistä laitteista (MD-asetus) siirtymäsäädösten mukaisesti. Lisäksi myös muita kuin lääkintälaitedirektiivin soveltamisalaan kuuluvia CE-merkittyjä apuvälineitä voidaan luovuttaa yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella luovuttavassa organisaatiossa sovittujen toimintakäytäntöjen mukaisesti.”

Seuraava kappale on perusteltua poistaa, sillä se johtaa helposti apuvälineasetuksen vastaiseen priorisointiin.

“Ensisijaisesti turvataan apuvälineet, jotka ovat välttämättömiä elintärkeiden ja keskeisimpien päivittäisten toimintojen ylläpitämiseksi tai jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Ensisijaisuutta arvioitaessa huomioidaan mm. 1) sairauden etenemisnopeus, 2) tapaturman/vamman aiheuttama tarve, 3) sairaalasta kotiutuksen

mahdollistavat apuvälineet, 4) laitoshoitoon joutumisen uhka, 5) lasten kehityksen ja kasvun vaatimukset, ja 6) apuvälineen käyttö edistää turvallisuutta.”

YK:n vammaissopimus tai sosiaali- ja terveysministeriön apuvälineasetus eivät tunne yhtenäisiin kiireettömän hoidon perusteisiin kirjatun kaltaista ensisijaisuusedellytystä. Apuvälineratkaisu tulee tehdä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan yksilöllisen tarpeen perusteella.

2.1.2 Vammaispalvelulain mukaiset palvelu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

2.1.3 Kelan ammatillisen kuntoutuksen apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

2.2 Apuvälinepalvelut eri asumismuodoissa

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

5. Apuvälineratkaisu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Arvioidun apuvälineen välttämättömyys tarve asiakkaan päivittäisessä elämässä selviytymisessä suoriutumisessa

On huomattava, että välttämättömyys on tulkinnanvarainen termi. Kuka määrittelee välttämättömyyden? Suhteessa mihin välttämättömyys määritellään? Näkövammaisille ihmisille apuvälineet ovat tarpeellisia myös osallisuudessa, osallistumisessa ja yhdenvertaisuudessa.

Välttämättömyyttä ei ole asetettu lainsäädännössä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen luovutuksen edellytykseksi. Apuvälineoppaan tulisi yhdenmukaistaa valtakunnallisesti lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet. Tällä perusteella tekstistä tulee poistaa paikalliset toimintakäytännöt.

6.1 Potilas- ja laiteturvallisuus

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Tekstin tässä virkkeessä on epäselvyyttä.

”Hyvinvointialueen tulee seurata sen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön, mukaan lukien sen yksityisen palveluntuottajan palveluksessa olevan henkilöstön, jolta hyvinvointialue hankkii palveluja, ammatillista kehittymistä ja huolehtia siitä, että henkilöstö osallistuu riittävästi oman alansa täydennyskoulutukseen.”

Tekstistä ei käy selkeästi ilmi, mitä ja millaisia yksityisiä palveluntuottajia tässä tarkoitetaan. Esimerkiksi apuvälineitä ja apuvälineohjelmistoja myymien tahojen kohdalla täydennyskoulutus on lähinnä valmistajilta saatavaa tuotetietoutta. Tekstiä on aiheellista tarkentaa siltä osin.

6.2.1 Apuvälineen luovuttavan tahon vastuu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Apuvälineiden käyttöohjeiden tulee olla saavutettavassa muodossa, jotta niiden lukeminen on näkövammaisille ihmisille mahdollista (saavutettava digitaalinen muoto, pistekirjoitus, äänite ja isokirjoitus). Apuvälineet luovuttavalla taholla tulee olla todennettua osaamista näkövammaisten apuvälineiden käytön ohjaamisesta. Ellei apuvälineen luovuttava taho osaa käyttää apuvälinettä, se ei myöskään osaa ohjata näkövammaista ihmistä apuvälineen käytössä. Tästä Näkövammaisten liitolla on asiakaspalautteiden myötä tullutta tietoa.

6.2.2 Apuvälineen käyttäjän vastuu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Apuvälineen vahingoittumiseen ja katoamiseen liittyvä korvausvastuu, myös alle 18-vuotiaan osalta, on liian tiukasti kirjattu. Kohtaan tulee lisätä virke ”Korvausvastuuta voidaan sovitella ottaen huomioon apuvälineen käyttäjän elämäntilanne ja apuvälineen vahingoittumiseen tai katoamiseen liittyvät olosuhteet.”

6.3 Apuvälineen huolto/korjaus

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

6.4 Apuvälineiden kuljetus

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

6.5 Kaksoiskappale

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Kaksoiskappale on toinen samaan käyttöön tarkoitettu apuväline. Tekstissä oleva termi välttämätön on perusteltua poistaa. Apuvälineen tarve ja käytön säännöllisyys ovat riittävät määritelmät. Kaksoiskappaleella voi olla merkitystä esimerkiksi vuoroasuvan näkövammaisen lapsen osallisuudelle, toimintamahdollisuuksille ja yhdenvertaisuudelle.

7. Oppaassa käytetyt käsitteet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

04 27 09 Lihastimulaattorit, ei ortoosina käytettävät

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

05 Välineet taitojen harjoittamiseksi

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

06 15 Toiminnalliset hermo-lihasstimulaattorit ja hybridioritoosit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

06 30 09 Silmäripset ja kulmakarvat

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

06 30 21 Silmäproteesit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

09 54 Sukupuolielämän apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

12 03 03 03 Kävelykepit, valkoiset

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

12 23 Sähköpyörätuolit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

12 39 01 Opaskoirat

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 Näkemisen apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Tässä kohdassa on otettava huomioon WHO:n tekemä muutos. WHO on muuttanut hiljattain näkövammaisuuden määritelmää. WHO:n uusissa ohjeissa on nostettu esiin heikkoon lähinäköön perustuva näkövammaisuus. Uusien ohjeiden mukaan henkilö on näkövammainen myös silloin, kun hänen lähinäkönsä on merkittävästi heikentynyt.

22 03 03 Valonsuodattimet (absorptiolasit)

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 06 01 Silmälasilinssit, 22 03 06 02 Kehykset

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Esimerkiksi kiikarilasien kohdalla kehysten on oltava riittävän tukevat, jotta kiikarilasit saadaan niihin kiinni. Näkövammaisten liiton tiedossa on asiakastapauksia, joissa optikko on ohjannut näkövammaisen asiakkaan kilpailutettuun optikkoliikkeeseen hankkimaan kehyksiä kiikarilaseihin. Asiakas on käynyt valitsemassa kehykset ja mennyt niiden kanssa takaisin optikon luo. Tällöin optikko on todennut, ettei kiikarilaseja ole mahdollista kyseisiin kehyksiin kiinnittää ja ohjannut asiakkaantoiseen, ei kilpailutettuun, optikkoliikkeeseen. Tällaista näkövammaisen asiakkaan edestakaisin siirtämistä ei tule olla. On oltava riittävä asiantuntemus siihen, mistä esimerkiksi kiikarilaseihin saa kehykset, joihin kiikarilasit voi tosiasiasa laittaa.

22 03 06 03 Piilolinssit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 09 Suurentavat lasit, linssit ja linssikokoonpanot

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 18 Suurennuslaitteet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 06 27 Kuulon apuvälineiden lisävarusteet, 22 06 90 01 Pantakojeet, 22 18 24 Radiotaajuuslähetinjärjestelmät

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 12 21 Kannettavat pistekirjoituksen muistiinpanovälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Mekaaninen pistekirjoituskone on välttämätön monille näkövammaisille ihmisille sähköisten pistekirjoitusvälineiden rinnalla. Mekaaninen pistekirjoituskone vastaa näkevän ihmisen kynällä ja paperilla tekemiä muistiinpanoja ja muita tekstejä. Mekaanisen pistekirjoituskoneen avulla voi myös kirjoittaa esimerkiksi pistekirjoituksella olevia tarralappuja maustepurkkeihin ja muihin vastaaviin, jolloin ne ovat näkövammaisen ihmisen itsensä luettavissa.

22 27 16 Muistin tukena toimivat apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 30 15 Lukutelineet ja kirjanpitimet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 33 Tietokoneet ja päätelaitteet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

90 01 02 Avustajakoirat

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

LIITE 2 Lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattavat silmälasit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

Yleiset kommentit päivityksestä

Miten opasta tulisi kehittää jatkossa?

Nykyisen oppaan kohta 12 Apuvälineet liikkumiseen ja kuljettamiseen sekä niihin osallistumiseen ja sen alakohta 12 18 Polkupyörät

Erytisominaisuuksilla varustettu polkupyörä voidaan luovuttaa lääkitinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä apuvälinealan asiantuntijan tekemän tarvearvioinnin perusteella asiakkaalle, jonka toimintakyky on alentunut siten, että liikkuminen tavanomaisella polkupyörällä ei onnistu. Luovuttamisen edellytyksinä voidaan pitää muun muassa seuraavia perusteita:

- polkupyörä on päivittäisten toimintojen kannalta välttämätön liikkumisen

apuväline

- polkupyörä lisää itsenäistä suoriutumista (esim. mahdollistaa asioinnin)

- polkupyörän käyttö tukee henkilön kokonaiskuntoutusta

- polkupyörän tarve on kirjattu kuntoutussuunnitelmaan

- pyöräilijällä ei ole turvallisuuteen vaikuttavia hahmotus-, näkö- tai muistiongelmia.

Näkövammaisten, ja muulla tavoin vammaisten, ihmisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi viimeinen kohta tulee muotoilla toisin. YK:n vammaissopimus ja kansallinen yhdenvertaisuuslaki edellyttävät viranomaiselta yhdenvertaisuutta edistäviä toimia ja tarvittaessa kohtuullisten mukautusten toteuttamista. Näkövammaisten liitto ehdottaa tekstin muuttamista siten, että se on seuraava:

”jos pyöräilijällä on turvallisuuteen vaikuttavia hahmotus-, näkö- tai muistiongelmia valitaan rinnakkain- tai peräkkäin toisen henkilön kanssa poljettava tandem, jolla varmistetaan turvallisuustekijät.”

Nykyisen oppaan kohta 12 Apuvälineet liikkumiseen ja kuljettamiseen sekä niihin osallistumiseen ja sen alakohta 12 39 Suunnistautumisvälineet

Näkövammaisten liitto esittää, että tähän kohtaan lisätään äänimajakoiden kauko-ohjain. Perusteluna lisäykselle on, että sairaaloissa sekä metro- ja rautatieasemilla yleistyy näkövammaisten opastukseen tarkoitettu älykäs äänimajakka, jolla korvataan perinteinen jatkuvasti päällä oleva ääni majakka. Tällaista ratkaisua on käytössä myös liikennevaloissa esimerkiksi Vaasassa. Älykkään äänimajankan käyttö myös liikennevaloissa on yleistymässä.

Älykäs äänimajakka voidaan käynnistää älypuhelimella ja yksinkertaisella kauko-ohjaimella. Kauko-ohjain soveltuu näkövammaiselle ihmiselle, jolla ei ole älypuhelinia. Lisäksi se soveltuu muille näkövammaisille, jotka liikkuvat itsenäisesti erilaisissa ympäristöissä. Kauko-ohjaimen etuna älypuhelimeen verrattuna on sen toimintavarmuus ulkona ja käytön yksinkertaisuus. Käytön yksinkertaisuus on välttämätöntä liikuttaessa, sillä näkövammaiselle ihmiselle puhelimen käyttö liikkuaessa on monesti hankalaa, koska liikkuminen vaatii keskittymistä ja tarkkaavaisuutta, jota puhelimen käyttö liikkuaessa häiritsisi.

Kokko Sari
Näkövammaisten liitto ry